

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Правове регулювання інноваційної діяльності в сфері
підприємництва”

Студентки 3 курсу ПР - 32 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Мартинюка М.Ю.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	5
1.1. Поняття, види та правове забезпечення інноваційної діяльності	5
1.2. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності.....	7
1.3. Державне регулювання інноваційної діяльності.....	10
РОЗДІЛ 2.ДОГОВІРНІ ФОРМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	14
2.1. Види та форми інвестування інноваційної діяльності.....	14
2.2. Договір на створення та передачу науково-технічної продукції, державна експертиза інноваційних проектів	17
2.3. Договір комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності.....	20
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	23
3.1. Інноваційна політика Сполучених Штатів Америки.....	23
3.2. Інноваційна політика провідних країн-членів Євросоюзу.....	26
3.3. Інноваційна політика Японії.....	29
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ВСТУП

На сучасному етапі формування правового, демократичного суспільства найважливішим аспектом участі держави в регулюванні інноваційних процесів та невід'ємною складовою національної інноваційної системи є створення цілісного правового поля для повноцінної, масштабної та результативної інноваційної діяльності, а також впровадження системного контролю за дотриманням нормативно-правових актів, що у нинішніх умовах регламентують відносини у цій сфері. Важливим етапом формування правового механізму державного регулювання інноваційного підприємництва повинна бути законотворча діяльність, вектор якої залежить від компетентності суб'єктів права, законодавчої ініціативи, їх політичних уподобань, а також система впровадження законодавчих актів і контролю за їх дотриманням.

Серед факторів, які спричинили загрозливу ситуацію в науковій та інноваційній діяльності і призводять до розмивання проголошених завдань інноваційного розвитку української економіки, необхідно відзначити відсутність єдиної системи управління нормативним проектуванням, досконалого механізму впровадження законодавчих актів та контролю за їх дотриманням. При цьому слід наголосити, що теоретичні питання нормативного проектування, розробки принципів законотворення, формування сучасного механізму впровадження нормативно-правових актів та контролю за їх дотриманням не стали предметом широкої наукової дискусії і не достатньо висвітлювалися у вітчизняній науковій літературі.

В сучасних умовах економічне зростання будь-якої держави має пряму залежність від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Для реалізації конкурентоспроможності промислових підприємств України організаціям необхідно активно впроваджувати у виробництво новітні досягнення науки і техніки та використовувати інноваційні технології. Найважливішим показником для вітчизняної промисловості та економіки є інноваційна активність, що гарантує високий рівень технологічної незалежності промислових підприємств, і підвищує їх ефективність. Реалізація

результативного функціонування промислових підприємств вимагає постійного збільшення якості товарів та послуг, що досягається підвищенням інноваційної активності та впровадженням інновацій на промислові підприємства.

Дослідженню інноваційної діяльності присвячена велика кількість наукових праць, як вітчизняних так й зарубіжних дослідників. Питання управління інноваційною діяльністю підприємства досліджували такі вчені, як Баганець О. О., Братчук Л. М., Ковтуненко К. В., Колодяжна К. В., Криворучко Т. В., Лиськова Л. М., Мамонтова Н. А., Матвєєв П. С., Полозова Т. В., Рилач Н. Є., Терещенко В. Л. Чулаєвська М. Є. та багато інших.

Метою даної роботи є дослідження існуючого правового механізму нормативно-правової бази у сфері інноваційного підприємництва.

Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання інноваційної діяльності в сфері підприємництва.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття, види та правове забезпечення інноваційної діяльності;
- охарактеризувати суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності;
- проаналізувати сутність державного регулювання інноваційної діяльності;
- дослідити види та форми інвестування інноваційної діяльності;
- надати характеристику договору на створення та передачу науково-технічної продукції, державної експертизи інноваційних проектів та договору комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності;
- дослідити особливості інноваційної політики Сполучених Штатів Америки, країн Європейського Союзу та Японії.

Курсова робота складається із вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття, види та правове забезпечення інноваційної діяльності

Інноваційними правовідносинами вважають урегульовані у відповідних нормативно-правових актах відносини, які виникають між суб'єктами господарювання з приводу виникнення, здійснення, розвитку інноваційної діяльності та управління нею. Інноваційна діяльність - це спільна діяльність безлічі учасників ринку в єдиному інноваційному процесі з метою створення і реалізації інновації. Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Інноваційна діяльність підприємства – це діяльність, що націлена на розробку, використання та комерціалізацію науково-техніко-технологічних результатів (інновацій) інноваційного процесу для виробництва продукції, розширення номенклатури (асортименту), впровадження новітньої технології (організація управління чи удосконалення тощо) та реалізації конкурентоспроможного товару (робіт, услуг) з метою отримання економічної ефективності [21, с. 109].

В науковій літературі інноваційну діяльність (процес) розглядають в основному у вигляді двох моделей: лінійна (вказано акцент на науку) і системно-інтегрована (вказано акцент на науку і кон'юнктуру ринку). В останній можуть бути відсутні фундаментальні і прикладні дослідження та дослідно-конструктивні розробки. Перевагу надають системно-інтегрований моделі, оскільки вона передбачає зменшення інноваційного лагу від зародження ідеї до впровадження інновації на ринку, забезпечення ресурсної ефективності [7, с. 81].

Відповідно статті 327 Господарського кодексу України, інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології [1].

Інноваційна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили – від законів до локальних нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили (кодекси):

- Господарський кодекс України, в главі 34 дається визначення інноваційної діяльності, визначаються її види, форми інвестування в інновації, шляхи та форми державного регулювання та система державних гарантій інноваційної діяльності, основні засади державної експертизи інноваційних проектів, поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції, який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації;

- Цивільний кодекс України – глава 62 «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» (регулює договірні відносини, що складаються в процесі виконання таких робіт, у тому числі розробки інноваційних проектів);

Закони України:

- від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність», у ст. з якого закріплено поняття інноваційної діяльності як однієї з форм інвестиційної діяльності ;

- від 02.10.1995 р. «Про наукову і науково-технічну експертизу», що визначає основні засади проведення науково-технічної експертизи, включаючи й експертизу інноваційних програм і проектів;

- від 16.07.1999 р. «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що регулює особливість здійснення інноваційної діяльності зазначених у ньому суб'єктів інноваційної діяльності;

- від 04.07.2002 р. «Про інноваційну діяльність», що забезпечує правове регулювання комерційної інноваційної діяльності, у тому числі: дає визначення основним поняттям, закріплює принципи державної політики у сфері комерційної інноваційної діяльності, основні засади державного регулювання в цій сфері, визначає правовий режим інноваційних проектів та заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності;

- від 16.01.2003 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що закріплює визначення понять пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, їх видів (стратегічні та середньострокові), основних засад їх формування, експертизи, затвердження, механізму їх реалізації та моніторингу [23, с. 87-87].

Хоча інноваційна діяльність та інвестиційний процес в Україні регулюються спеціалізованими законами, кодексами та іншими нормативно-правовими актами, на практиці необхідність опрацювання великої кількості правових документів є ще однією перепорою на шляху до створення ефективної системи стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку. Часто правові акти носять декларативний характер та супроводжуються застереженням «якщо інше не передбачене законодавством». Бажано було б, щоб усі винятки з відповідної норми були передбачені в тому документі, в якому міститься саме правило [26, с. 805].

1.2. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності

У зв'язку з відсутністю законодавчо-встановленого кола суб'єктів, що беруть участь в інноваційному процесі, визначений якісний інтегральний критерій, який є основою для віднесення суб'єкту до учасників інноваційної діяльності. Таким критерієм є факт участі особи в інноваційному процесі, тобто

процесі створення нового продукту та доведення його до освоєння у виробництві або іншій сфері діяльності [12, с. 64].

Залежно від ролі участі в інноваційному процесі, учасників інноваційної діяльності можна підрозділити на: суб'єкти інноваційної діяльності, суб'єкти, що забезпечують інноваційну діяльність, і суб'єкти, що регулюють інноваційну діяльність.

Суб'єктами, регулюючими інноваційну діяльність, є: органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Вони встановлюють загальні напрями інноваційної діяльності, стверджують інноваційні проекти і програми, виробляють основні принципи розвитку інноваційної діяльності в сфері науки і наукового обслуговування, стверджують форми державної звітності, засновують і реєструють організації, що реалізують інноваційні проекти і т.п.

Суб'єктами, які забезпечують інноваційну діяльність, є юридичні та фізичні особи, які надають фінансові, інформаційні, маркетингові, патентно-ліцензійні, лізингові та інші послуги суб'єктам інноваційної діяльності. Органи та організації, створювані для цілей сприяння розвитку підприємств у науково-технічній та впроваджувальній сферах, координації інноваційної діяльності, її підтримки та фінансування можуть створюватися як постійно діючі, так і для виконання тимчасових функцій. Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у процесі створення інновацій [20, с. 62].

На нашу думку, до учасників інноваційної діяльності потрібно віднести ще споживачів інновацій, які здійснюють прийомку, оцінку та висувають нові вимоги до результатів інноваційної діяльності, та, по суті, є індикаторами інноваційного розвитку. Крім того, потрібно виокремити ще учасників, які стимулюють інноваційну діяльність, зокрема конкурентів.

До суб'єктів що беруть участь в процесі створення інновації та самостійно його використовують віднесено інноваційні підприємства, до суб'єктів, що беруть участь в процесі впровадження інновації в власне виробництво або іншу сферу своєї діяльності - підприємства-споживачі, до

суб'єктів, що беруть участь в процесі споживання інновації - суспільство та держава.

Одним з чинників організаційно-правових форм інноваційних відносин, що складаються між їх учасниками, є комерціалізація цих відносин. У зв'язку з її поширенням виникають малі і середні підприємства – учасники процесу комерціалізації, які швидко розвиваються і, на відміну від науково-дослідних інститутів, реалізують свою продукцію самостійно або через посередників. З'являються також колективи винахідників і винахідники-одинаки, що складаються в основному з молодих учених, які з якихось причин “відокремилися” від науково-дослідних інститутів або підприємств, часто мають велику кількість розробок, але нездатні довести їх до ринкового застосування. Виникають також такі учасники правовідносин як покупці інновацій, посередники між розробниками та кінцевими покупцями інноваційного продукту та консультанти. До покупців інновацій відносяться:

- великі і середні фірми будь-якої форми власності. Вони повністю фінансують створення і просування інновацій з метою їх подальшого випуску або впровадження у власне виробництво;

- великі і середні фірми будь-якої форми власності, бажаючі і здатні купити готовий інноваційний продукт [6, с. 174].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» об'єктами інноваційної діяльності виступають:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси;

- інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;

- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція;

- механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції. Інноваційний продукт – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки (нові конкурентоздатні товари чи послуги), що відповідає вимогам Закону України «Про інноваційну діяльність» [2].

Інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі - інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії. Інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції. Будь-який інноваційний проект передбачає участь таких безпосередніх економічних агентів: розробник (власник) змісту проекту; інвестори, що здійснюють фінансування розробки і реалізацію проекту; підприємство (підприємства), на покращення діяльності яких спрямований інноваційний продукт; споживачі продукції. В основі інноваційного процесу лежить створення, впровадження і поширення інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, практичне їх застосування і комерційна реалізованість з метою задоволення нових суспільних потреб. Ефективність інноваційного процесу визначається лише після впровадження інновації, коли стає зрозуміло, в якій мірі вона задовольняє потреби ринку [28, с. 16].

1.3. Державне регулювання інноваційної діяльності

Роль держави в регулюванні інноваційних процесів є визначальною і значно впливає на ділову активність підприємств. Перспективними напрямками регулювання інноваційного розвитку підприємств в Україні повинні бути:

- удосконалення основ інноваційної політики у всіх галузях, зокрема в промисловості. Доцільно розробити стратегію інноваційного розвитку з урахуванням видів на напрямів діяльності;

- стимулювання впровадження інновацій у виробничі процеси підприємств, що дасть змогу підвищити їх інноваційну активність і сприятиме ефективному поєднанню інтелектуального та виробничого капіталів та інтенсифікацію науково-інноваційних відносин у виробничій сфері;

- розвиток механізмів фінансової підтримки впровадження інновацій(зокрема технологічних) промисловими підприємствами у виробничу діяльність;

- збалансування розвитку секторів науки та зміцнення зв'язків між ними, що дозволить активізувати наукову і науково-технічну діяльність у напрямку створення науково-технічних результатів. На державному рівні доцільно інтенсифікувати підписання грантів між науковими установами України та високорозвинутих країн світу;

- підвищення якості міжнародного трансферу технологій у промисловість, що дозволить збільшити рівень технологічної готовності промислових підприємств;

- сприяння комерціалізації науково-дослідних розробок, зокрема розробити механізми розподілу прибутку між окремим дослідником, інститутом і посередниками, що сприяють комерціалізації;

- розвиток організаційних та правових форм інноваційної діяльності, зокрема технологічних парків [15, с. 17]:

Так, у 2014 р. за підтримки USAID, робоча група під керівництвом МОН України розробила проект "Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року", який після обговорень з університетською спільнотою Києва, Харкова та Львова, а також розгляду Цільовою командою реформ МОН України було доопрацьовано у червні 2015 р. Відповідно до зазначеного документу, на розгляд Уряду пропонується реалізація реформ у системі вищої освіти, зокрема, щодо розвитку наукових осередків у вищих навчальних закладах, через інтеграцію вищої освіти і науки, модернізацію наукової та науково-технічної інфраструктури системи вищої освіти, зокрема – створення центрів колективного користування науковим та інноваційно-виробничим обладнанням (до січня 2019 р.) та створення окремого фонду капітальних

видатків на придбання або створення основних засобів, навчального, лабораторного, виробничого обладнання, капітальне будівництво, ремонт, реконструкцію та реставрацію приміщень, будівель, споруд тощо (до січня 2020 р.). Також варто зазначити, що, на думку урядовців, розвиток в Україні інноваційної інфраструктури може здійснюватися за такими варіантами:

- збереження існуючого підходу до розвитку інноваційної інфраструктури;
- розвиток фінансово-економічної підсистеми інноваційної інфраструктури як недостатньо розвиненої;
- розвиток виробничо-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури з поступовим упровадженням окремих елементів фінансово-економічної підсистеми [25, с. 132].

Державна інноваційна політика — це комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво. Головною метою державної інноваційної політики є створення належних умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва і реалізації нових видів конкурентноздатної продукції. Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих і регіональних інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; — фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ щодо кредитування інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури;
- державної реєстрації інноваційних проектів [28, с. 13].

Проаналізувавши світовий досвід державної підтримки створення та функціонування інноваційних структур, встановлено найбільш вживані важелі державного стимулювання інноваційної діяльності у країнах Європи, Азії та Північної Америки. За результатами дослідження з'ясовано, що в основному, використовують три найбільш вживаних стимули (важелі) реалізації сприятливої державної політики в інноваційній сфері, а саме:

- фінансова підтримка з державного та місцевого бюджетів, спрямована на створення та розвиток інноваційної інфраструктури, а також на підтримку реалізації пріоритетів інноваційного розвитку держави та її регіонів;
- сприятлива кредитна, податкова та митна політика відносно учасників інноваційних процесів – суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовка кадрів, інформаційно-аналітичне забезпечення та передача інформації громадськості та учасникам ринку, а також міжнародне співробітництво в інноваційній сфері. В Україні також досить ефективно використовують зазначені важелі реалізації сприятливої державної підтримки інноваційної діяльності [25, с. 133].

Окрім цього, органи влади як на державному, так і на місцевому рівнях можуть сприяти інноваційному розвитку, в частині створення нових, та підвищення ефективності господарювання існуючих суб'єктів інноваційної діяльності. Проте відповідно до норм чинного законодавства органи влади мають обмежені повноваження щодо створення нових, а також підтримки та управління діяльністю існуючих суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2.ДОГОВІРНІ ФОРМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Види та форми інвестування інноваційної діяльності

Інноваційна діяльність в сучасних умовах формування нової економіки, що базується на знаннях, де домінантою розвитку має бути ефективне використання інтелектуального потенціалу країни, є складною сферою. Вона є системою взаємопов'язаних між собою етапів загального інноваційного циклу розвитку виробництва, що починається з набуття населенням країни певної суми знань у системі освіти і закінчується використанням матеріалізованих інноваційних результатів інтелектуального розвитку суспільства в секторах економіки. Звідси випливає необхідність комплексного розв'язання проблеми інвестування кінцевих результатів розвитку знаннєвої складової економіки, а не окремих її ланок чи процесів.

Частина 2 статті 326 Господарського кодексу України встановлює, що формами інвестування інноваційної діяльності є:

1. державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
2. комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
3. соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
4. іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
5. спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями [1]

Відповідно до статті 18 Закону України «Про інноваційну діяльність», інвестування підприємств в Україні може здійснюватися за рахунок: а) коштів Державного бюджету України; б) коштів місцевих бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим; в) власних коштів спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; г) власних чи запозичених коштів суб'єктів інноваційної діяльності; д) коштів (інвестицій) будь-яких фізичних і юридичних осіб; е) інших джерел, не заборонених законодавством України [2]

Відповідно до статті 2 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», пріоритетними напрямками інноваційної діяльності в Україні є науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави. Вони складаються із стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності:

- стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на тривалу перспективу (не менше 10 років) і є найважливішими напрямками інноваційної діяльності щодо забезпечення соціально-економічного зростання держави і поліпшення ефективності господарювання суб'єктів підприємницької діяльності. Вони розроблені на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного та науково-технологічного розвитку з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу;

- середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на реалізацію протягом найближчих 3-5 років напрямів інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг щодо освоєння випуску нових наукоємних товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та (або) зовнішньому ринках [4]

Основна частка капітальних інвестицій спрямовується в інвестиції в основний капітал, що притаманно для всіх країн. В Україні досить незначна частка інвестицій спрямовується у нематеріальні активи (2,8–3,5% від загального обсягу капітальних інвестицій протягом 2005–2016 рр.), що свідчить про відсутність передумов для прискорення переходу економіки на шлях широко-масштабної модернізації та інноваційного розвитку. Динаміка структури фінансування капітальних інвестицій демонструє протирічливі тенденції. Падають частки державного бюджету (з 7,1% у 2011 р. до 0,7% у 2016 р.) та кредиту (з 16,3% у 2011 р. до 8,8% у 2016 р.), натомість зростає частка коштів населення на будівництво власного житла (з 5,8% у 2011 р. до 10,5% у 2016 р.). Зростала і частка власних коштів підприємств і організацій, що стало закономірним наслідком стрімкого падіння залучення інвестицій за рахунок зовнішніх джерел (бюджету та кредиту). У 2011–2016 рр. через фінансову кризу роль бюджету поступово зменшувалася [17, с. 119].

Джерела фінансування інноваційної діяльності за формою власності можна поділити на приватні та державні. До державних належать бюджетні кошти, майно, що перебуває в державній власності, державні позики, кошти позабюджетних фондів тощо. Відповідно, приватні джерела формують кошти приватних суб'єктів господарювання, інноваційних банків, інвестиційних фондів, страхових компаній та пенсійних фондів, банківські позики, венчурне фінансування, кошти фізичних осіб і громадських організацій [13, с. 405].

Власні кошти підприємств і організацій є важливим джерелом фінансування інноваційної діяльності в довгостроковому періоді, це джерело показало певну адаптивність в період загострення кризи. Тому під час формування державної інноваційної політики вказані властивості власних коштів підприємств і організацій мають братися до уваги, пам'ятаючи, що саме це джерело є найбільш надійним для інвестування проектів, які визначають перспективи технологічного оновлення економіки [17, с. 121].

Державне фінансування інноваційних проектів полягає у виділенні державою грошових ресурсів на певні пріоритетні для науки цієї країни наукові проекти (зазвичай фундаментального характеру) з бюджету та позабюджетних

фондів на безповоротній основі. Перевагою цього джерела є відсутність необхідності повернення інвестованих коштів, а недоліком – рідкість такого виду інвестування. Така фінансова підтримка можлива, але не завжди реалізована. Кошти місцевих бюджетів мають суттєву перевагу, оскільки, інвестуючи в місцеві промислові підприємства, бюджети водночас розвивають рівень економіки на місцевому (регіональному) рівні [18, с. 110].

Отже, інноваційна діяльність вітчизняних підприємств потребує збільшення державної участі як фінансового, так і організаційного характеру. Спостерігається відставання інноваційного розвитку українських підприємств порівняно з підприємствами країн з розвинутою ринковою економікою. Для здійснення інноваційної діяльності необхідно використовувати різні джерела фінансування, оскільки кожне з них має свої переваги та недоліки. Тому важливим є розробити та запровадити комплексну систему фінансової підтримки інноваційної діяльності, зокрема щодо механізмів здешевлення кредитив і заохочення банків до кредитування інноваційних проектів.

2.2. Договір на створення та передачу науково-технічної продукції, державна експертиза інноваційних проектів

Науково-технічні роботи являють собою роботи з вирішення тих чи інших теоретичних проблем, проведення досліджень у визначених галузях науки й техніки, теоретичну розробку можливості створення нового виду машин, приладів, устаткування і т. д. У тих випадках, коли ці роботи спрямовані на вирішення проблем у пріоритетних галузях народного господарства за допомогою найновіших високоефективних технологій, зацікавленість у науково-технічних роботах може виявити держава. За таких умов виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт може організовуватися за договорами, заснованими на державному замовленні.

Основною правовою формою реалізації інвестицій у сфері інноваційної діяльності є договір на створення і передачу науково-технічної продукції.

За договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати зумовлені завданням другої сторони (замовника) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі - НДДКР), а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) і оплатити їх.

Предметом договору на передачу науково-технічної продукції може бути модифікована науково-технічна продукція. Науково-технічною продукцією є завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

Згідно з статтею 179 Господарського кодексу України укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язковим для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування. За ч. 7 цієї статті господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених цим кодексом, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів [1].

Невід'ємною складовою правової охорони інтелектуальної власності є встановлена чинним законодавством система експертиз. Стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, як об'єкти промислової власності експертизи, згідно з чинним законодавством, то вони є обов'язковими. Крім них, згідно з Господарським кодексом України, обов'язковій державній експертизі підлягають інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів, а також проекти,

замовниками яких є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування. Крім того, у разі необхідності, експертиза окремих інноваційних проектів, що мають важливе народногосподарське значення, може здійснюватися за рішенням Кабінету Міністрів України [29, с.154].

При цьому порядок проведення експертизи регулюється Законом України “Про наукову та науково-технічну експертизу” зі змінами й доповненнями, який є головним законодавчим актом у сфері експертної діяльності. Загалом Закон України “Про наукову і науково-технічну експертизу” регулює два види експертизи — у сфері наукової й науково-технічної діяльності, а також поєднує в собі загальні норми щодо проведення всіх експертиз зі спеціальними нормами щодо наукових і науково-технічних експертиз, доцільність чого викликає сумніви. Відповідно до його положень наукова і науково-технічна експертизи — це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз і оцінка науково-технічного рівня об’єктів експертизи й обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об’єктів [3].

Відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну експертизу” експертизи за суб’єктами проведення поділяються на такі форми: державна, громадська та інші експертизи. Державна експертиза проводиться органами виконавчої влади у сфері наукової і науково-технічної діяльності, підприємствами, установами й організаціями, тимчасовими експертними групами, компетентними у відповідній галузі наукової і науково-технічної діяльності, за дорученням державних органів. Наукова й науково-технічна експертиза, яка проводиться з урахуванням громадської думки або з ініціативи громадських об’єднань громадян, трудових колективів, визнається громадською. Вона проводиться на підставі договорів на проведення громадської наукової і науково-технічної експертизи. Крім того, для проведення спеціальних експертиз можуть створюватися спеціальні експертні організації [29, с.155].

2.3. Договір комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності

Відносини комерційної концесії є однією з форм господарських, інвестиційних відносин, які завдяки притаманним їм властивостям сприяють заповненню внутрішнього ринку високоякісними товарами та послугами, дозволяють підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку, та, окрім цього, сприяють підвищенню добробуту нації в умовах розвитку зовнішньої торгівлі.

Відповідно до статті 1115 Цивільного кодексу України за договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [5].

Предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації [19, с. 130]. Необхідно зазначити, що особливість предмета договору комерційної концесії (франчайзингу) дозволяє говорити про те, що франчайзинг може носити інноваційний характер. Вказане підтверджується специфікою даного договору, предметом якого, зокрема, є передача інноваційних технологій.

Слід зауважити, що договір комерційної концесії є одним із новітніх договірних інститутів у господарському праві України. Незважаючи на новизну для України, договір комерційної концесії має достатньо давню історію. Зокрема, у США цей вид договору був відомий вже у 30-х роках ХХ століття, а у 70-х широко ввійшов до практики комерційної діяльності: за моделлю комерційної концесії у США працюють біля однієї треті всіх підприємств роздрібною торгівлі, а в Австралії – біля 90 відсотків організацій швидкого обслуговування.

У світовій практиці відповідний інститут має назву «франчайзинг» (від фр. *franchissage* — пільга, привілей), або франшиза (від лат. *franchise* —

привілея, пільга, особливе право). Як приклад, можна навести визначення, запропоноване Міжнародною асоціацією франчайзингу: «Франчайзинг – це договірні відносини між франшизодавцем і франшизодержувачем, де франшизодавець пропонує або зобов'язується виявляти постійний інтерес до діяльності франшизодержувача у таких сферах, як ноу-хау і навчання персоналу, тоді як франшизодержувач здійснює власну діяльність під спільним фірмовим найменуванням, форматом і/чи процесом, яким володіє та контролює франшизодавець, і вклав або вкладає суттєві інвестиції у це підприємство із власних ресурсів» [19, с. 131].

Особливістю договору комерційної концесії є те, що сторонами договору можуть бути лише особи, що здійснюють підприємницьку діяльність. Необхідним елементом предмету договору комерційної концесії є надання правовласником користувачеві комплексу прав: право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації. Можливість використання не лише об'єкта права інтелектуальної власності, але і комерційного досвіду та ділової репутації відрізняє договір комерційної концесії від ліцензійного договору. Специфіку має і зміст договору комерційної концесії, коло прав та обов'язків сторін. Так, правовласник зобов'язаний передати користувачеві технічну та комерційну документацію і надати іншу інформацію, необхідну для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії, а також проінформувати користувача та його працівників з питань, пов'язаних зі здійсненням цих прав.

Спроба врегулювати відносини комерційної концесії була зроблена також і в Господарському кодексі України, в главі 36 «Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)», але, не дивлячись на те, що регулювання відносин комерційної концесії знайшло своє відображення як в Цивільному кодексі України, так і в Господарському кодексі України, слід вказати, що таке регулювання, по-перше, є неповним, а по-друге, вказане регулювання не відповідає сучасному стану розвитку відносин франчайзингу. Саме недостатнє

регулювання відносин франчайзингу є одним із основних факторів, що стримує суб'єктів підприємницької діяльності до укладення даного виду договорів. Окрім цього, успішному створенню та поширенню в Україні франчайзингових мереж заважає відсутність достатньої інформації й знань про організацію господарської діяльності на умовах франчайзингу [10, с. 75].

Таким чином, відносини комерційної концесії мають стати складовою частиною інноваційно-інвестиційної політики держави, у зв'язку з чим для економіки країни є вкрай важливим створення умов, які б сприяли укладенню договорів комерційної концесії.

РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Інноваційна політика Сполучених Штатів Америки

Становлення механізму залучення інвестицій та інноваційного розвитку США веде свій початок ще з XVIII - XIX ст., коли американцям вдалося сформувати систему залучення капіталів завдяки успішній реалізації спеціальної політики, спрямованої на створення інституційних умов значно більшої привабливості імпорту капіталу, ніж імпорту готової продукції до країни. Американці створили такий механізм сприяння процесам обігу іноземних капіталів у своїй країні, завдяки якому у країні завжди були вільні кошти для кредитування малого та середнього бізнесу, а отже і для впровадження інновацій у виробництво через посилену конкуренцію між підприємствами. Другим важливим кроком у становленні інноваційної системи США стало розгортання інноваційного процесу на власній (національній) основі [24, с. 392].

Досягнення мети та виконання завдань інноваційної політики у США здійснюється шляхом застосування механізму децентралізованого регулювання інноваційної діяльності, у якому держава відіграє провідну роль, проте директивні зв'язки між ланками всієї інфраструктури є достатньо слабкими. Складовими частинами реалізації державної інноваційної політики у США є:

- економіко-правові методи, що ґрунтуються на положеннях Конституції, відповідних законів, внутрішньовідомчих, адміністративних розпоряджень;
- державне фінансування наукової сфери;
- контрактна система відносин між суб'єктами інноваційної діяльності та державою;
- податкова система;
- патентно-ліцензійна, антитрестовська політика;
- амортизаційні заходи, субсидії;
- передавання технологій;

- підтримка міжорганізаційної кооперації та дрібного інноваційного бізнесу;
- урядові закупівлі;
- розвиток інфраструктури досліджень і розробок [11, с. 163].

Формування державної інноваційної політики США передбачає використання таких принципів: активізацію інвестиційного процесу в рамках державних програм і різних форм партнерства, стимулювання інноваційної діяльності приватного сектору, значне федеральне фінансування фундаментальних досліджень і НДДКР (з метою підвищення конкурентоспроможності економіки), створення сприятливих умов для активізації фінансування прикладних досліджень промисловими компаніями, використання різних комбінацій інструментів інноваційної політики, створення розгалуженої мережі інноваційної інфраструктури для більш масштабного створення, поширення й впровадження інновацій, активізацію особливої форми інтеграції – регіональних інноваційних кластерів, широке використання багаторівневого прогнозування науково-технічного й інноваційного розвитку (необхідного для вироблення довгострокової економічної стратегії й адаптації до наслідків глобалізації в науково-технологічному розвитку), забезпечення стабільності й сталості економічного розвитку [27, с. 24].

Інноваційна політика Сполучених Штатів Америки має таку особливість як ефективне поєднання державою функцій фінансування та координації. Крім того значна увага приділяється стимулюванню малого та середнього бізнесу на продукування та використання інновацій. Інноваційна політика розглядається як основний фактор, що суттєво підвищить конкурентоспроможність країни. Особливістю інноваційної політики США є здатність держави постійно генерувати нові ідеї та нові технології, які дозволяють постійно модернізувати шляхи ведення бізнесу.

Одним з напрямів інноваційної політики США є використання непрямих методів регулювання, що виражаються загалом у податковому стимулюванні. У США система податкових пільг була створена ще в 1981 році і з того часу успішно функціонує. Всі податкові пільги можна розділити на прирістні і

об'ємні. Об'ємні розраховуються пропорційно розміру витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торговою діяльністю платника податків. Прирістні визначаються залежно від приросту витрат в порівнянні з базовим роком або середнім рівнем за певний період. Також у США досить успішно використовується податковий кредит у стимулюванні інноваційного підприємництва [24, с. 393].

Основою інноваційного процесу в США є інноваційне підприємництво у його численних формах організації й функціонування. Найбільш ефективною формою інноваційного підприємництва, що зародилося вперше в США, є венчурний (ризиковий) бізнес. Розвиток венчурного бізнесу забезпечує високу інтенсивність і ефективність інноваційного процесу. Переваги венчурного бізнесу полягають у гнучкості, рухливості, здатності мобільно переорієнтуватися, змінювати напрямпошуку, швидко вловлювати й апробувати нові ідеї. Рушійними силами стрімкого розвитку бізнесу є: бажання одержання високого прибутку, тиск ринку й конкуренція, чітко поставлені завдання й лімітовані строки виконання. Все це стимулює розробників діяти результативно й швидко, тим самим інтенсифікується дослідницький процес, прискорюється впровадження нововведенню [27, с. 25].

Характерними рисами інноваційної системи США є стратегічне управління науково-технологічним та інноваційним розвитком держави, що базується на перенесенні й закріпленні відповідальності за цей процес на інститут держави, у зв'язку із чим удосконалюється інституціонально-правова й соціально-економічна основа.

Так, можна виділити наступні передумови формування у США національної інноваційної системи:

- створення сприятливого інвестиційного середовища, завдяки чому іноземний капітал, підтримавши на ранніх стадіях розвитку інноваційні підприємства, створив основу для розбудови потужної інноваційної системи економіки;

- розгортання інноваційного процесу на власній основі, тобто за підтримки державою національних підприємств, адже дуже важливо не тільки

створити умови для припливу іноземних капіталів у країну, а й сприяти розвитку власних;

- ефективна система освіти та науки, що природно взаємопов'язана з корпоративним сектором економіки. Система освіти та корпоративний сектор США утворюють цілісне інституційне утворення, що працює над однаковими проблемами.

3.2. Інноваційна політика провідних країн-членів Євросоюзу

Виходячи з реалій XXI ст., країни Західної Європи взяли курс на прискорений розвиток інноваційної економіки. Зміна характеру і значення нововведень в економіці, заснованій на знаннях, відставання Західної Європи від США і Японії у сфері перспективних технологій, розширення ЄС на схід – усі ці фактори стимулювали розробки нових напрямків інноваційної стратегії Західної Європи. В інноваційній економіці усе більшого значення поряд з технологічними нововведеннями набувають організаційні і маркетингові, а сфера НДДКР перестає бути єдиним джерелом інновацій, хоча і залишається основним.

Відсутність серйозного прогресу в інноваційному розвитку, проблеми в зв'язку з розширенням Євросоюзу, старіння нації — всі ці фактори лягли в основу пропозиції Єврокомісії з нових напрямів інноваційної політики. Ці пропозиції сформульовані в документі "Інноваційна політика: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії", де виділені наступні пріоритети розвитку:

- поліпшення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційної складової всіх напрямів національних політик та їх інтеграції;

- стимулювання ринкового попиту на інновації та використання концепції "лідуючих" ринків, що передбачає підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень;

- стимулювання інновацій у державному секторі, подолання бюрократичного консерватизму державної адміністрації;

- посилення регіональної інноваційної політики [16, с. 38].

Пріоритетною ініціативою крїн-членів Євросоюзу передбачається створення "Інноваційного Союзу" – переорієнтації науково-технологічної та інноваційної політики на вирішення основних проблем людства, таких як зміна клімату, енерго- та ресурсоефективність, охорона здоров'я та демографічні зміни. Встановлені основні цілі функціонування "Інноваційного Союзу":

1. Завершення створення Європейського наукового простору, розробка програм стратегічних досліджень, які фокусувалися б на проблемах енергетичної безпеки, транспорту, кліматичних змін, ефективному використанні ресурсів, охороні здоров'я та старіння населення, екологічно нешкідливих методах виробництва та управління земельними ресурсами.

2. Покращення рамкових умов для інноваційного бізнесу (створення єдиного патенту ЄС, модернізація основ для авторських прав та товарних знаків, покращення доступу до охорони інтелектуальної власності і прискорення впровадження стандартів сумісності, розширення доступу до капіталу та ефективне використання політики стимулювання попиту).

3. Запровадження "Європейських партнерств в інноваційній сфері" між ЄС та національними рівнями з метою прискорення розвитку та розміщення технологій, які необхідні для вирішення нагальних проблем. Це передбачає: – розвиток "біоекономіки до 2020 року", ключових технологій, які здатні сформуванати промислове майбутнє Європи, технологій, що дозволять людям похилого віку жити незалежно і бути активною частиною суспільства; – зміцнення та подальша розробка інструментів ЄС для сприяння інноваціям (структурні фонди, фонд розвитку сільської місцевості, рамкові програми для науково-дослідної діяльності, Програма розвитку інновацій, Стратегічний план енергетичних технологій тощо); – розвиток партнерських відносин в галузі обміну знань і зміцнення зв'язків між освітою, господарською діяльністю, дослідженнями та інноваціями, надання підтримки малим інноваційним фірмам.

4. Реформування систем національної науково- дослідної та інноваційної діяльності, зміцнення співпраці між університетами, зв'язків між науковою та господарською діяльністю, реалізація спільних програм та посилення

транскордонного співробітництва, забезпечення розповсюдженню технологій по всій території ЄС.

5. Забезпечення достатньої кількості фахівців з природничих, математичних та технічних наук, зосередити шкільні програми на розвитку творчого потенціалу, інноваційних технологіях та підприємстві.

6. Оцінка пріоритетності витрат коштів на знання, використання податкових пільг та інших фінансових інструментів для заохочення припливу інвестицій в науково-технологічну сферу [22, с. 41].

Можна відзначити майже в усіх країнах-членах ЄС ефективно функціонування наукових парків, основною метою яких є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах та наукових установах. Сучасна політика ЄС приділяє особливу увагу пошуку нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення ефективності співпраці та підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій. Досвід Німеччини, Великої Британії, Франції, Австрії, Болгарії, Данії, Іспанії, Литви, Словаччини, Польщі, Фінляндії, Чехії, Швеції та інших країн-членів ЄС свідчить, що державна підтримка, безумовно, зіграла важливу роль для формування інноваційної інфраструктури наукових установ, університетів, підприємств, де здійснюється процес комерціалізації наукових розробок, трансфер технологій [14, с. 24].

Важливою особливістю державного управління у сфері інноваційної діяльності є запровадження практики державних замовлень, переважно у формі контрактів на проведення НДДКР, застосування непрямих методів державного регулювання, що формують стимулюючий вплив зовнішнього середовища та посилення ролі посередника (наукові парки) в організації ефективної взаємодії академічної і прикладної наук з виробництвом. Також необхідним є стимулювання кооперації у сфері НДДКР промислових корпорацій та наукових парків, що активізує процес розвитку інноваційного підприємництва.

3.3. Інноваційна політика Японії

До недавнього часу інноваційна політика Японії базувалася виключно на ідеї побудови інноваційної економіки, та у зв'язку з результатами аналізу сучасних тенденцій розвитку високих технологій і глобалізації інноваційного розвитку поступово почав використовуватися більш комплексний, міждисциплінарний, міжвідомчий підхід.

Суть японської моделі інноваційної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів інноваційного розвитку та наданні їм значної державної підтримки. В Японії на державному рівні визначаються конкретні технологічні переваги, які повинні бути досягнуті, здійснюється стимулювання їх подальшого розвитку з метою переведення на нові технології всього народного господарства.

Уряд Японії розробив і реалізує політику активного втручання у виконання різноманітних науково-технічних завдань і масштабу (централізоване регулювання розвитку науково-технічної та інноваційної сфери у цій країні використовувалось і раніше). Так, у Японії створена розгалужена мережа державних органів, які формують науково-технічні пріоритети й розробляють оптимальні механізми стимулювання участі приватних компаній у пріоритетних проектах. Механізми сприяння розвитку інновацій у Японії регулюються Законом з науково-технічного розвитку, який прийняв Парламент країни у 1995 році. Цей закон був покликаний зміцнити національну економіку та покращити становище всієї нації, яка на той час знаходилась у стані довготривалої рецесії. Крім того, цей законодавчий акт націлений на розвиток науково-технічної галузі, яка б забезпечувала сталий розвиток країни та світове лідерство у зазначеній сфері. Законом також передбачено обов'язкову розробку та підтримку з боку Ради з питань політики у сфері науки і техніки при Кабінеті міністрів Японії так званих «Базових планів розвитку науки і технологій у Японії». У таких Планах повністю викладається політика розвитку основних науково-дослідних розробок і їх застосування у суспільстві й економіці країни на кожні п'ять років [9, с. 70].

У 2005 р. Національний інститут науково-технічної політики (NISTEP) Японії представив черговий прогноз світового науково-технічного розвитку на період до 2035 р., виділивши в ньому 130 головних інноваційних напрямів і встановивши відповідність між діючою в країні системою пріоритетів інноваційного розвитку та її інноваційними напрямами. В результаті була побудована матриця "пріоритети — інноваційні напрями". Для успішної реалізації національних пріоритетів, які зазначені в японському "Базовому плані наукового і технічного розвитку на 2006 — 2010 рр.", першорядним завданням виступає створення ефективної НІС, визначальною ланкою якої є висококваліфіковані кадри. Їх підготовка та досягнення загального світового рівня стає загальнонаціональним пріоритетом. У зв'язку з цим поставлена і інша, не менш масштабна задача — виробити заходи, які дозволили б японцям стати нацією, що активно формує передові знання і технології [8, с. 47].

Уряд Японії підтримує науково-інноваційну діяльність підприємств різноманітними способами. Різні форми державної підтримки покликані «здешевити» вартість інвестицій в інновації, що стає додатковим стимулом для інвесторів у процесі прийняття рішення. Становлення інноваційно-інвестиційної моделі економіки Японії неможливе без застосування державою комплексу стимулів, у першу чергу фіскального характеру. Обумовлено це тим, що інвестиції в інновації пов'язані з додатковим ризиком, тому очікуваний прибуток має його компенсувати. А також уряд більшою мірою фінансує ті сфери фундаментальних досліджень, у яких приватний капітал не зацікавлений. При цьому в Японії понад половину державних коштів уряд виділяє університетам і лише близько чверті – державним і муніципальним науково-дослідним установам [9, с. 71].

Національна інноваційна система Японії значною мірою націлена на всебічне використання потенціалу людини. У зв'язку з цим науково(технічні і організаційні інновації в Японії концентруються за чотирма основними напрямами: по-перше, забезпечення економіки більш продуктивними засобами праці та подальше вдосконалення працезберігаючих технологій. НТП і вдосконалення організації праці, як і раніше, залишаються вирішальними

чинниками економічного зростання. По-друге, створення такої техніки і технологій, які дозволяли б ефективно включити в економічний процес додаткові трудові ресурси, перш за все, працю жінок і чоловіків старшого віку. По-третє, пошук рішення проблем старіючого суспільства. Для Японії, а в перспективі і для більшості розвинених країн, це одна з найважливіших проблем. По-четверте, створення для довгожителів різних засобів, здатних пом'якшити багато проблем старості [8, с. 47].

На думку японського керівництва, з-поміж заходів фінансового стимулювання інноваційної активності приватного сектора один із найбільш ефективних – податкові пільги. У Токіо вважають, що мотивування компаній інноваційним шляхом розвитку за рахунок полегшення податкового тягара набагато результативніше, ніж прямі дотації і субсидії. У Японії достатня увага приділяється також стимулюванню інноваційної діяльності малих і середніх підприємств, таким чином уряд прийняв систему податкових знижок, відповідно до якої малим і середнім підприємствам надаються знижки на більш вигідних умовах, ніж великим компаніям. Малі й середні підприємства, що здійснюють НДДКР, можуть отримати податкову знижку у розмірі 12 % від суми витрат на проведені ними НДДКР. Максимальний розмір знижки не перевищує 20 % суми, що виплачує компанія як корпоративний податок. При цьому сума знижки віднімається з податкової бази місцевого корпоративного податку. Також, уряд надає податкові знижки підприємствам, які здійснюють дослідження спільно з державними науково-дослідними установами, університетами та іншими вищими навчальними закладами [9, с. 73].

Так, завдяки дієвим механізмам стимулювання інноваційної політики, яку розробляє уряд і регулює закон, Японія є високотехнологічною країною, що завжди рухається в напрямку науково-технічного прогресу.

ВИСНОВКИ

Інноваційна діяльність – це процес, спрямований на розробку інновацій, реалізацію результатів завершених наукових досліджень або певних науково-технічних досягнень в новий чи вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується в практичній діяльності, а також пов'язані з цим процесом наукові розробки та дослідження.

За останні роки загальна кількість вітчизняних промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю та впроваджували інновації в Україні значно знизилася, що передбачає негативні наслідки у сфері інновацій. За структурою джерел фінансування інноваційної діяльності за цей період спостерігається зростання вкладення коштів промисловими підприємствами в інновації, здебільше фінансування здійснюється власними коштами організацій, а загальна сума витрат на інноваційну діяльність за рахунок іноземних інвестицій, кредитування та державних коштів спостерігається дуже незначною. Взагалі спадна динаміка інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств та низький показник реалізації інноваційних товарів та послуг, свідчать про примусову вимушеність збільшення імпорту нових технологій, готової продукції та до скорочення експортних операцій щодо вітчизняної інноваційної продукції.

Можна стверджувати, що повноцінна, дієва політика підтримки розвитку інновацій в Україні досі не сформована. Державне стимулювання інноваційної діяльності носить скоріше декларативний характер. Місцеві органи самоврядування не мають чітких уявлень про механізми формування та реалізації інноваційних стратегій та програм. Крім того, Україна не має єдиної та чіткої стратегії інноваційного розвитку, що вкрай негативно відбивається як на рівні створення та використання інновацій, так і на показнику конкурентоспроможності країни. Тому розробка та реалізація ефективної інноваційної політики на мезорівні на даний момент має виступати одним з найголовніших завдань уряду та місцевих органів влади.

Для економічного піднесення регіонів України варто більше уваги звертати на заходи непрямої підтримки, що буде стосуватися кожного суб'єкта господарювання, що захоче займатися інноваційною діяльністю та впроваджувати новітні технології та продукцію, використовуючи досвід інших високо розвинених країн світу.

Так, для раціоналізації процесу законотворення, підвищення ефективності та результативності контролю за дотриманням положень законодавчих і нормативно-правових актів у сфері інноваційного підприємництва необхідно дотримуватися базових принципів законотворчого процесу, удосконалити організаційно-функціональну структуру органів центральної виконавчої влади, структуру комітетів Верховної Ради України, затвердити програму розвитку законодавства, розширити критерії оцінювання результативності нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері науки та інноваційної діяльності, запровадити відповідальність за впровадження та моніторинг виконання і впливу законодавчих актів на стан інноваційного підприємства та соціально-економічний розвиток країни, запровадити автоматизовану систему контролю за виконанням нормативно-правових актів, розвинути громадський контроль та нагляд, сформувати і залучати до цього процесу громадські об'єднання у формі громадських рад, робочих груп тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 36. - Ст. 266.
3. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10 грудня 1995 р. № 51/95-ВР (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 9. - ст.56.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України 08.09.2011 № 3715-VI (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 19-20. - Ст.166.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
6. Баганець О. О. Системний аналіз інноваційних правовідносин / О. О. Баганець // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. - 2014. - Вип. 26. - С. 170-175.
7. Братчук Л. М. Теоретичне обґрунтування сутності інноваційної діяльності в системі бухгалтерського обліку / Л. М. Братчук // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 4. - С. 81-86.
8. Гаврилюк Р. П. Державна політика Японії у сфері розвитку інноваційної економіки / Р. П. Гаврилюк // Економіка та держава. - 2015. - № 10. - С. 46-49
9. Гайда І. О. Загальні принципи та методи стимулювання державної інноваційної політики Японії / І. О. Гайда // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. - 2015. - № 2 (71). – С. 69-71.

10. Гладка О. В. Комерційна концесія як складова інноваційно-інвестиційної політики держави / О. В. Гладка // Юрист України. - 2015. - № 4. - С. 72-78.

11. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. // НАН України. – К. - 2015. – 336 с.

12. Ковтуненко К. В. Роль учасників інноваційної діяльності в процесі використання інноваційних розробок / К. В. Ковтуненко // Економіка харчової промисловості. - 2015. - № 2. - С. 63-66.

13. Колодяжна І. В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні / І. В. Колодяжна, К. Е. Борблік // Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. – 2017. – № 9. – С. 449–453.

14. Криворучко Т. В. Можливості та перспективи застосування європейських практик державного управління у сфері інновацій / Т. В. Криворучко // Національна академія державного управління при Президенті України. Теорія та історія публічного управління, аспекти публічного управління - 2015. - № 5-6 (19-20) травень-червень. - С. 21-30.

15. Лиськова Л. М. Інноваційна діяльність вітчизняних підприємств у період структурної кризи як метод забезпечення їх конкурентоспроможності / Л. М. Лиськова // Європейські перспективи. - 2015. - Вип. 6. - С. 13-19

16. Лігузова В. О. Світовий досвід державної підтримки інновацій / за ред. В. О. Лігузової, Ю. В. Баклаженко, Р. М. Гирі // Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки – 2017. - Випуск 18. – С. 36-41

17. Мамонтова Н. А. Тенденції фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 12. - С. 118-124.

18. Манаєнко І. М., Кравець А. І. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС / Інфраструктура ринку. – 2018. – № 15, С. 109-115.

19. Матвеев П. С. Особливості правового забезпечення інноваційних договорів у залежності від їх видів / П. С. Матвеев // Наше право. - 2015. - № 2. - С. 127-135.

20. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства / Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. // Навчальний посібник. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ». - 2015. – 224 с.

21. Полозова Т. В. Інноваційна діяльність підприємства та економічна сутність інноваційного процесу / Т. В. Полозова, Д. Ю. Кривцун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2015. - Вип. 12. - С. 108-113.

22. Рилач Н. Європейський інноваційний союз в глобальних інноваційних процесах / Н. Рилач // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. – 2015. - № 1(43). – С. 39-43.

23. Скорицький А. М. Аналіз правового регулювання підприємницької діяльності в Україні / А. М. Скорицький // Наше право . – 2015. – № 1. – С. 82-88.

24. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. - Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. - 832 с.

25. Стояновський А. Р. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні / А. Р. Стояновський, З. С. Тимняк // Науковий вісник НЛТУ України. - 2016. - Вип. 26.6. - С. 131-136

26. Терещенко В. Л. Стан та забезпечення інноваційної діяльності в Україні / В. Л. Терещенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – С. 800-806.

27. Хаїрова Е. А. Модель інноваційного розвитку США в контексті сучасного розвитку / Е.А. Хаїрова // Культура народів Причорномор'я. — 2015. — № 259. — С. 23-26.

28. Чулаєвська М .Є. Інноваційна діяльність в Україні як фактор забезпечення економічного розвитку та стабільності / М. Є. Чулаєвська, К. К. Баранцева // – К. : ДФСУ. – 38 с.

29. Щокін Р. Г. Роль експертизи в укладанні господарських договорів у сфері інтелектуальної діяльності / Р. Г. Щокін // Наукові праці МАУП. - 2016. - Вип. 42. - С. 152-157.